

HASTANEDE ÇALIŞAN EBE VE HEMŞİRELERİN HUMAN PAPILOMA VİRÜS AŞILARI HAKKINDA BİLGİ VE TUTUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

ASSESSMENT OF KNOWLEDGE AND ATTITUDES OF MIDWIVES AND NURSES WORKING AT THE HOSPITAL ABOUT HUMAN PAPILOMA VIRUS VACCINATIONS

Tayfur ÇİFT¹, Engin KORKMAZER¹, Muzaffer TEMUR¹, Suat KARATAŞ², Hacer ÖZDEMİR¹, Tuğberk GÜÇLÜ¹, Emin ÜSTÜNYURT¹

¹Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Bursa Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Bölümü, Bursa, Türkiye
²Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Bölümü, İstanbul, Türkiye

Ankara Eğt. Arş. Hast. Derg. (Med. J. Ankara Tr. Res. Hosp.) Cilt / Volume: 52 Sayı / Number: 1 Yıl / Year: 2019 ISSN:1304-6187
Sayfa/Page :49-52

Geliş Tarihi / Submitted : Eylül 2018 / September 2018

Kabul Tarihi / Accepted : Mart 2019 / March 2019

ÖZET

AMAÇ: Human Papilloma Virüsü (HPV) kondiloma, genital siğile yol açan ve cinsel yolla bulaşan bir virüsdür. HPV enfeksiyonunun halk tarafından bilinmesi, korunma yolları ve bağışıklık ile ilgili bilgilendirilmesi de sağlık personeli tarafından yapılmaktadır. Yaptığımız bu çalışmada, cinsel yolla bulaşan ve oldukça sık görülen HPV virüsü hakkında hastanede çalışan ebe ve hemşirelerin bilgi düzeyini değerlendirmeyi amaçladık.

GEREÇ VE YÖNTEM: Çalışmada yer alan anket Sağlık Bilimleri Üniversitesi Bursa Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan ebe ve hemşirelere uygulanmıştır. Anket demografik özellikleri içeren 6 soru, HPV enfeksiyonu ve aşılamalarla ilgili 15 soru olmak üzere toplam 21 sorudan oluşmuştur.

BULGULAR: Ankette toplam 163 ebe ve hemşire değerlendirilmiş ve 4 anket tüm sorulara yanıt verilmediği için değerlendirme dışı bırakılmıştır. Ankete katılan 14 kişi (%8.6) HPV enfeksiyonunu ya da siğili duymadığını belirtmiştir. HPV enfeksiyonunun kansere yol açabileceğini %88.3 oranında doğru bilmişlerdir.

SONUÇ: Birincil amaç olarak, ebe ve hemşirelerin HPV enfeksiyonu konusundaki farkındalıklarının artırılmasını hedefleyen çalışmalar ile, genital siğillerin ve rahim ağzı kanserinin azaltılması benimsenmelidir. Ebelik ve hemşirelik okullarında müfredatların gözden geçirilmesi, aktif çalışanlar için ise meslek içi eğitim kurslarıyla güncel bilgilerin aktarılması, toplumun HPV enfeksiyonu ve servikal kanser ile ilgili farkındalığının oluşturulmasında önemli rol oynayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aşılama, HPV, toplumun bilgilendirilmesi

GİRİŞ

Human Papilloma Virüs (HPV) genellikle genital siğile yol açan ve cinsel yolla bulaşan bir virüsdür. Cinsel aktif bireylerde ilişki sırasında korunma (prezervatif) sağlanmamışsa bulaş çok sık gözlenmektedir. HPV dünyada çok yaygın bir şekilde görülmektedir (1). İnsanda

ABSTRACT

INTRODUCTION: Human Papilloma Virus (HPV) is a sexually transmitted virus that leads to condyloma, genital warts. Public health awareness of HPV infection, ways of protection and information about immunization are provided by the health staff. In this study, we aimed to evaluate the level of knowledge of midwives and nurses working at the hospital about sexually transmitted and highly prevalent HPV virus.

MATERIAL AND METHOD: The questionnaire in the study was applied to midwives and nurses working at Health Science University, Bursa Yüksek İhtisas Training and Research Hospital. The questionnaire consists of total 21 questions, including 6 questions about demographic characteristics and 15 questions about HPV infection and vaccinations.

RESULTS: A total of 163 midwives and nurses completed the questionnaire. Four questionnaires were excluded because all the questions were not answered. Fourteen (8.6 %) participants stated that they did not hear about HPV infection. 88.3% of them knew that HPV infection could cause cancer.

CONCLUSION: The studies that primarily aim to increase the awareness of midwives and nurses about HPV infection, may lead to reduce genital warts and cervical cancer. It will play an important role in increasing the awareness of the community about HPV infection and cervical cancer by reviewing curriculums in midwifery and nursing schools and keeping up-to-date information in training courses for actively working health staff.

Keywords: Vaccination; HPV; Informing the community

hastalık yapan HPV tipleri anogenital siğilden kansere kadar çeşitli lezyonlardan sorumlu tutulmaktadır. HPV tip 6 ve 11 anogenital siğillerin % 90'dan fazlasından sorumludur. HPV tip 16 ve 18 insanlarda kansere yol açmaktadır, 31 ve 33 muhtemelen karsinojenik olarak düşünülür. Servikal kanserlerde tip 16 en sık görülen HPV

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Tayfur ÇİFT

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Bursa Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Bölümü, Mimar Sinan Mahallesi, Emniyet Caddesi 16310 Yıldırım Bursa, Türkiye

E-posta: tayfur_cift@yahoo.com

virüs tipi olup, bütün servikal kanserlerin % 53.5'inde saptanır. HPV Tip 18 ikinci sıklıkta görülüp, % 17.2'sini oluşturur. Yalnızca HPV Tip 16 ve 18 ikisi birlikte tüm servikal kanserlerin % 70'sinden fazlasından sorumludur. Daha sonra HPV 45 (% 6.7), HPV 31 (% 2.9), HPV 33 (% 2.6), 52 (% 2.3), 56 (% 2.2) tipleri görülür (2).

HPV virüsü bulaştıktan sonra %70'i bir yıl içinde, %90'ı ise 2 yıl içinde vücuttan temizlenmektedir. %10'luk kısım düşük riskli lezyonlara yol açan HPV tip 6 ve 11 tarafından oluşturulan genital siğile dönüşmektedir. HPV tip 16 ve 18 tarafından oluşturulan %2'lik kısım ise kanser öncesi lezyonlara ve tedavi edilmediği takdirde kanserlere yol açmaktadır. Servikal kanser ve vulvar kanserin etiyolojisinde rol oynadığı literatürdeki çalışmalarla belirlenmiştir (3-5).

Kanser tarama testleri ile serviks kanseri öncesi lezyonların erken dönemde tespit edilmesi ve HPV aşı programlarının gelişmiş ülkelerde ulusal aşı programına dahil edilmesi ile servikal kanserin insidans ve mortalitesinde %75'lik bir azalma olmuştur (6).

Üç çeşit HPV aşısı Amerikan Gıda ve İlaç İdaresi'nden (FDA) onay almıştır ve birçok ülkede ulusal aşı takvimine dâhil edilmiştir (7). Türkiye'de iki çeşidi bulunmaktadır. İlki kuadrivalan olan ve genital siğile yol açan tip 6 ve tip 11, servikal kansere yol açan tip 16 ve tip 18'i içeren Gardasil® (Merck Sharp&Dohme, USA) ve bivalan aşı olan servikal kansere yol açan tip 16 ve tip 18'i içeren Cervarix (GlaxoSmithKline, UK)'tir. Son olarak 2014 yılında FDA'dan onay alan Gardasil9® (Merck Sharp&Dohme, USA)'a tip 31, 33, 45, 52 ve 58 eklenerek servikal, vulvar, vajinal ve anal kanserlere karşı koruyuculuğunun artırıldığı belirtilmiştir, fakat Gardasil9® ülkemizde bulunmamaktadır (8). Gardasil® aşısı toplamda 3 doz olmak üzere 0, 2 ve 6. aylarda yapılması gerekirken, Cervarix is 0, 2 ve 6. aylarda toplam 3 doz olarak yapılmaktadır (9).

HPV virus enfeksiyonunda asıl amacın virüsten korunma olması gerektiği bir çok dernek, kaynak tarafından bildirilmektedir. HPV enfeksiyonun halk tarafından bilinmesi, korunma yolları ve de bağışıklık ile ilgili bilgilendirmesi de sağlık personeli tarafından yapılmaktadır. Servikal kanserler, Türkiye'deki kadın kanserleri sıralamasında 9'uncu, kanser nedenli ölümler sıralamasında 13'cü sırada yer almaktadır (10). Dünyada HPV insidansının giderek arttığı göz önünde bulundurulduğunda ülkemizde özellikle medyanın daha aktif katılımıyla bu konuya yönelik alınabilecek önlemler artırılmalıdır (11).

Yaptığımız bu çalışmada cinsel yolla bulaşan ve oldukça sık görülen HPV virüsü hakkında hastanede çalışan ebe ve hemşirelerin bilgi düzeyini değerlendirdik. Ayrıca HPV ile ilgili üretilmiş aşılar ve bu aşuların hastalaktan korunma, tekrar enfeksiyonların önlenmesi ya da şiddetinin azaltılması, varsa katılımcının çocukları veya çocuk yakınları için aşının önerilmesi ile ilgili tutumla-

rını değerlendirmeyi amaçladık.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmadaki anket SBÜ Bursa Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesinde aktif görev yapan ebe ve hemşirelere uygulanmıştır. Çalışmaya Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği ve hastanenin diğer birimlerinde görevli olan ebe ve hemşireler dahil edilmiştir. Anket demografik özellikleri içeren 6 soru ve HPV enfeksiyonu ve aşılamalarla ilgili 15 soru olacak şekilde toplam 21 sorudan oluşmuştur. Yapılan ankette kişinin mahremiyetini açığa çıkaran ya da olumsuzluğa yol açan sorular yer almamıştır. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Bursa Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi Etik Kurulu'ndan araştırmanın yürütülmesi için onam alınmıştır (2011-KAEK-25-2018/03-17). Çalışmada Helsinki Bildirgesi'ne uyulmuştur. Amaç tamamıyla HPV virüsü ve aşıları hakkındaki bilgileri ortaya çıkarmaya yönelik yapılmıştır. Uygulama öncesinde araştırmacılar tarafından tüm ebe ve hemşirelere araştırmanın amacı ve anketlerin nasıl doldurulacağı hakkında açıklama yapılmış ve katılımcılardan sözel onam alınmıştır.

Anket 1-30 Nisan 2018 tarihleri arasında mesai öncesi ve öğle arasında ebe ve hemşirelerden anket uygulamasını kabul eden gönüllülere yapılmıştır. Anket ortalama 15 dakika sürmüştür. Anket ile ayrıca HPV aşısının kendisine uygulanması ya da başkalarına önerilmesi ile ilgili durumu da sorgulanmıştır. Tüm sorulara eksiksiz cevap veren katılımcılar değerlendirmeye alınarak tablolar oluşturulmuştur. Eksik ya da boş bırakılan anketler değerlendirilme dışı bırakılmıştır. Sorularda amaç HPV enfeksiyonu ve aşıları ile ilgili bilgi düzeyini ölçmek olup cevaplar sadece evet ve hayır şeklinde yanıtlanacak sorularla yapılmıştır. Verilerin analizi SPSS 21 programında yapılmıştır. Verilerin tanımlanmasında sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Ankete toplam 163 ebe ve hemşire katılmış ve 4 anket tüm sorulara yanıt verilmediği için değerlendirme dışı bırakılmıştır. Ankete katılanların demografik özellikleri **Tablo 1**'de gösterilmiştir. Ankete katılanların yaş ortalaması 30.1±7.7 (18-56) olarak bulunmuştur ve %51.5'i evli iken %48.5'i bekar olarak tespit edilmiştir. Eğitim durumları değerlendirildiğinde ise ankete katılanların çoğunluğunun üniversite mezunu (%66.9), en düşük oranda da yüksek lisans (% 6.7) mezunu olduğu tespit edilmiştir. **Tablo 2**'de HPV enfeksiyonu ve aşıları ile ilgili bilgi ve tutumlarına ait sorulara verilen yanıtlar gösterilmiştir. Ankete katılan 14 kişi (%8.6) HPV enfeksiyonunu ya da siğili duymadığını belirtmiştir. HPV enfeksiyonunun kansere yol açabileceğini %88.3 oranında doğru bilmişlerdir. HPV aşularının çeşitlerini (%37.4) ve kaç doz yapılması gerektiğini (%31.9) bilen kişi sayısı dikkat çekici şekilde azdır. Yine aşuların hangi yaş aralığında yapılması gerektiği ile ilgili bilgisi olanlar (%23.9) ve aşı yapılabilme şartları hakkında bilgisi olan (%19.6) kişi yüzdesi oldukça düşük olarak belirlenmiştir. Aşı-

nın kendi kız çocuklarına yaptırılması ile ilgili soruda, yaptırmak isteyenler (%50.9) ile istemeyenlerin (%49.1) oranları birbirine çok yakın olarak saptanmıştır.

Tablo 1. Çalışma grubunun demografik özellikleri (n:163)

	Ortalama±SD (min-maks)	n (%)
Yaş	30.1±7.7 (18-56)	
Evlilik süresi	5.6 ±6.8 (1-40)	
Gravida	1 (0-5)	
Evlilik durumu		
Evli		84 (51.5%)
Bekar		79 (48.5%)
Eğitim durumu		
Lise		43 (26.4%)
Üniversite		109 (66.9%)
Yüksek lisans		11 (6.7%)

Tablo 2: HPV enfeksiyonu ve aşıları ile ilgili bilgi ve tutumları

	Evet n (%)	Hayır n (%)
HPV ya da genital siğili biliyor musunuz?	149 (91.4%)	14 (8.6%)
HPV ile ilgili tedavi aldınız mı?	4 (2.5%)	159 (97.5%)
Partneriniz HPV ile ilgili tedavi aldı mı?	7 (4.3%)	156 (95.7%)
HPV kansere yol açar mı?	144 (88.3%)	19 (11.7%)
HPV'den korunma yöntemlerini biliyor musunuz?	128 (78.5%)	35 (21.5%)
HPV aşılarının bivalan ve quadrivalan şeklinde iki çeşit olduğunu biliyor musunuz?	61 (37.4%)	102 (62.6%)
HPV aşısını kaç doz yapılması gerektiğini biliyor musunuz?	52 (31.9%)	111 (68.1%)
HPV aşılarını hangi aralıklarla yapılması gerektiğini biliyor musunuz?	43 (26.4%)	120 (73.6%)
HPV aşısının hangi yaş aralığında yapılması gerektiğini biliyor musunuz?	39 (23.9%)	124 (76.1%)
HPV aşısının hangi şartlarda ve kimlere yapılabileceğini biliyor musunuz?	32 (19.6%)	131 (80.4%)
HPV aşısının maliyeti ne kadar biliyor musunuz?	19 (11.7%)	144 (88.3%)
HPV aşısı ücretsiz olsa yaptırmayı düşünür müsünüz?	75 (46%)	88 (54%)
Bu aşığı kız çocuklarınıza yaptırmayı düşünür müsünüz?	83 (50.9%)	80 (49.1%)

TARTIŞMA

HPV dünyada çok yaygın bir şekilde görülmektedir. Ülkemizde de sık rastlanılan ve kadınların hekime başvurusuna yol açan bir durumdur (12). HPV'nin yol açtığı enfeksiyonların önemi sadece genital siğillere değil ayrıca genital kanserlere de yol açabilmesidir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), serviks kanserinin önlenmesinde HPV aşısı uygulamasını 2009 yılından itibaren öneri olarak sunmaktadır (13). HPV aşısı Türkiye'de halen uygulanmakta olan Sağlık Bakanlığı Ulusal Aşı Programı kapsamına dahil edilmemiştir ve aşılama bedeli Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmamaktadır. HPV'nin halk tarafından bilinmesi, korunma yolları ve bağışıklık ile ilgili bilgilendirme de sağlık personeli tarafından yapılmaktadır. Fakat sadece doktor tarafından değil hemşire, ebe ve diğer sağlık personellerinin de bu bilgilere sahip olması gerekmektedir. Halk sağlığı açısından HPV aşısı ve servikal kanser tarama programlarının tanıtılması ülke genelinde sürdürülmeye çalışılsa da yeterli düzeye ulaşamamıştır. HPV enfeksiyonunun giderek arttığı ülkemizde özellikle medyanın daha aktif katılımıyla bu konuya yönelik alınabilecek önlemler arttırılmalıdır.

İşgüder ve arkadaşlarının yaptıkları bir çalışmada, sağlık yüksekokulu öğrencilerinin HPV enfeksiyonu ve HPV aşıları hakkındaki bilgileri değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonunda öğrencilerin HPV ile ilgili bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Çalışmalarının sonunda toplumu bilgilendirecek sağlık personelinin HPV ile ilgili bilgilerinin artırılması amacıyla eğitim programlarının yeniden düzenlenmesi ve eğitimcilerin de bu konuya ağırlık vermesi gerektiğini bildirmişlerdir (14). Bizim çalışmamızda da ankete katılan 14 kişi (%8.6) HPV enfeksiyonunu duymadığını belirtmiştir. Ayrıca çalışmamızda HPV aşılarının çeşitlerini (%37.4) ve kaç doz yapılması gerektiğini (%31.9) bilen kişi sayısı dikkat çekici şekilde azdır. Toplumun bilgilendirilmesi aşamasında sağlık çalışanlarının rolünün çok büyük olması nedeniyle bu ayaktaki bilgi eksikliğinin giderilmesinin sağlık politikalarında birincil hedefler arasında yer alması gerektiğini düşünmekteyiz.

Yine Güvenç ve arkadaşlarının yaptıkları bir çalışmada hemşirelik yüksekokulunda okuyan öğrencilerin bilgi düzeyi ölçülmüş, öğrencilerin % 28'i aşı yaptırmak istediklerini, % 61.1'i HPV aşısı yaptırmak konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Aşı yaptırmak istemeyen öğrencilerin %86.7'si HPV aşıları konusunda yeterli kadar bilgi sahibi olmadıkları için aşı yaptırmak istemediklerini belirtmişlerdir (15). Biz de çalışmamızda aşı yaptırmak isteyenlerin oranını %46 olarak belirledik ve kendi kız çocuklarına aşı yaptırmak isteyenlerin oranını ise %50.9 olarak belirledik.

Sağlık çalışanlarından ebe ve hemşirelerde bile aşılama oranının düşük seviyede olduğunu belirledik. Bunun nedenini, HPV virüsü hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları ve aşının koruyuculuğu ile ilgili yeterli eğitim almamaları olarak değerlendirdik. Benzer şekilde

Güvenç ve arkadaşları yaptıkları çalışmanın sonucunda, hem mezuniyet öncesinde müfredatta, hem de mezuniyet sonrası hizmet içi eğitim programlarında, HPV, rahim ağzı kanseri, korunma yolları ve ilişkili konulara daha fazla yer verilmesinin, hem hemşirelik öğrencilerinin, hem de hemşirelerin bu konu ile ilgili güncel bilgiye sahip olmalarına katkı sağlayacağı düşüncesine varmışlardır (15).

Erbaydar ve arkadaşları yaptıkları bir çalışmada hemşirelerin HPV aşılı ile ilgili tutumlarını değerlendirmişlerdir. Çalışmaya 246 hemşire katılmış, ve hemşirelerin %73,5'i HPV aşısı yaptırma konusunda ya olumsuz düşünmekte ya da kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Çalışmada ayrıca hemşirelerin, HPV aşısının fiyatının daha ucuz olması halinde aşığı yaptıracakları (%53,9) saptanmıştır. Hemşirelerin aşı yaptırmaya düşüncesinin, aşılanmanın sağlık sigortası kapsamına girmesi halinde bile çok fazla olumlu yönde değişmediğini, aşının sağlık sigortası kapsamına alınması durumunda aşığı yaptırmak isteyenlerin %57'lik kısmı oluşturduğunu da belirlemişlerdir (7). Çalışmamızda aşının maliyetini sordüğümüzde katılanların sadece %11'i bilmiş, ek olarak aşının ücretsiz olması durumunda yaptırılması ile ilgili soruya ise yarından fazlası (% 54) hayır cevabını vermiştir.

Literatürdeki benzer çalışmaların ve bizim çalışmamızın da gösterdiği gibi sağlık personelinin HPV virüsünden korunma ve aşılanma ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmaması toplumun bilgilendirilmesinde engel teşkil eden bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (7,14,15). Bu durumun düzeltilmesi ancak HPV enfeksiyonu ve HPV aşılı ile ilişkili güncel bilgiye sahip ve bu konuda farkındalık oluşturacak yeterlilikte sağlık personeli ile mümkündür. Sağlık Bakanlığının eğitim ve bilgilendirme seminerleri, basın yayın kuruluşlarında yer alacak kamu spotları, bilgili ve donanımlı sağlık personeli ile HPV'nin, başta genital siğil ve servikal kanser gibi komplikasyonlarının önlenmesi mümkündür.

SONUÇ

HPV enfeksiyonu ve neden olduğu başta genital siğil ve servikal kanserin azaltılması için klinik pratikte aktif rol oynayan ebe ve hemşirelerin farkındalığının artırılması birincil amaç olmalıdır. Toplumun HPV enfeksiyonu ve servikal kanser ile ilgili farkındalığın artırılması da, başlangıçta ebeklik ve hemşirelik okullarında müfredatların gözden geçirilmesi, aktif çalışanlar için ise meslek içi eği-

tim kurslarıyla güncel bilgilerin sağlanmasıyla olacaktır.

Çıkar çatışması:Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek:Yazımızın hazırlanmasında herhangi bir finansal destek yoktur.

KAYNAKLAR

- 1.)Crossley B, Crossley J. A review of the use of human papilloma virus (HPV) in cervical screening. Br J Biomed Sci 2017;74: 105-109.
- 2.)Hacimustafaoğlu M. İnsan Papilloma Virus (HPV) Aşılı. Çocuk Dergisi 2007; 7: 27-30.
- 3.)Walboomers JM, Jacobs MV, Manos MM, et al. Human papillomavirus is a necessary cause of invasive cervical cancer worldwide. J Pathol 1999; 189: 12-9.
- 4.)Monsonego J, Bosch FX, Coursaget P, et al. Cervical cancer control, priorities and new directions. Int J Cancer 2004; 108: 329-33.
- 5.)Giuliano AR, Harris R, Sedjo RL, et al. Incidence, prevalence, and clearance of type-specific human papillomavirus infections: The Young Women's Health Study. J Infect Dis 2002; 186: 462-9.
- 6.)Markowitz LE, Dunne EF, Saraiya M, et al; Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Human papillomavirus vaccination: Recommendations of the Advisory Committee on Immunization Practices (ACIP). MMWR Recomm Rep, 2014; 63 (RR-05): 1-30.
- 7.)Erbaydar N, Çilingiroğlu N, Keskin C, ve ark. Human Papilloma Virus Aşısı Bir Üniversite Hastanesi Hemşireleri İçin Ne İfade Ediyor? Journal of Hacettepe University Faculty of Nursing 2016; 3: 16-27.
- 8.)Unutkan A, Yangın Balcı H. Üniversite öğrencilerinin human papilloma virus aşısına ilişkin bilgi ve görüşlerinin değerlendirilmesi. TAF Prev Med Bull 2016; 15: 151-8.
- 9.)Dursun P, Altuntas B, Kuscı E, Ayhan A. Women's knowledge about human papillomavirus and their acceptance of HPV vaccine. Aust N Z J Obstet Gynaecol 2009; 49: 202-6.
- 10.)Görkem Ü, Toğrul C, İnal HA, Salman-Özgü B, Güngör T. Üniversite hastanesinde çalışan yardımcı sağlık personelinin Human Papilloma Virüs ve aşısı hakkında bilgi düzeyleri ve tutumları. Turk Hij Den Biyol Derg 2015; 72: 303-10.
- 11.)Çeşmeci Y, Köylü B, Sulaiman J, ve ark. İnternlerin gözünden HPV enfeksiyonları ve HPV aşısı. Türk Jinekolojik Onkoloji Dergisi 2015; 3: 85-92.
- 12.)Stanley MA, Pett MR, Coleman N. HPV: from infection to cancer. Biochem Soc Trans 2007; 35: 1456-60.
- 13.)World Health Organization. WHO position on HPV vaccines. Vaccine 2009;27(52):7236-7.
- 14.)İşgüder ÇK, Oktay G, Yılmaz Doğru H, Delibaş İB. Sağlık yüksek okulu öğrencilerinin HPV aşısı bilgi düzeyinin değerlendirilmesi. J Contemp Med 2017; 7:1-7.
- 15.)Güvenç G, Akyüz A, Seven M. Hemşirelik yüksek okulu öğrencilerinin human papilloma virüs enfeksiyonu ve aşılı ile ilgili bilgi ve tutumlarının belirlenmesi. Gülhane Tıp Derg 2012; 54:104-110.